

Konvergentna i diskriminantna valjanost mjera emocionalne inteligencije

---

Bošnjak, Mateja

Undergraduate thesis / Završni rad

2011

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:564308>

Rights / Prava: [In copyright](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2021-05-10**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Preddiplomski studij psihologije

Mateja Bošnjak

**Konvergentna i diskriminantna valjanost mjera emocionalne
inteligencije**

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Vladimir Takšić

Komentorica: mr. sc. Ljerka Hajncl

Osijek, 2011.

SAŽETAK

Emocionalna inteligencija (EI) relativno je nov i nedovoljno istražen pojam, a sve se učestalije spominje kao ona pomoću koje je moguće predvidjeti različite poslovne i životne ishode (Bachman, Stein i Campbell, 2000; Bar-On, 1997; Boyatzis, Goleman i Rhee, 2000). Za njezinu pojavu odgovorni su znanstveni, socijalni, ali i praktični razlozi, a njihov kombinirani utjecaj doveo je do brojnih kontroverzi oko definiranja, mjerenja i valjanosti EI. Cilj ovoga rada jest operacionalizacija te prikaz metoda mjerenja EI. Iz razloga što postoje brojne definicije EI koje se grupiraju ovisno o teoretskim modelima važno je njihova mjerenja interpretirati odvojeno. Dva najzastupljenija modela su modeli mentalnih sposobnosti mjereni testovima učinka i modeli samoprocjene EI koji uključuju dvije podvrste: „miješane modele“ i skale samoprocjene sposobnosti EI po revidiranom modelu Mayera i Saloveya. Valjanost se, eksplicitno ili implicitno, smatra jednom od najvažnijih metrijskih karakteristika mjernog instrumenta. Unatoč tome što postoje brojni načini provjere mjeri li zaista test ono što bi trebao, u slučaju EI najčešće se radi o diskriminantnoj valjanosti. Stoga, kako bi se ispitala konstruktiva valjanost, nužno je usporediti različite mjere u terminima konvergentne i diskriminantne valjanosti. U svrhu pružanja prikladne mjere takav konstrukt morao bi demonstrirati prediktivnu moć izvan kognitivne inteligencije i petofaktorskog modela. To bi zapravo značilo da nova varijabla ne bi trebala prejakorelirati s IQ-om ili petofaktorskim modelom, ali, s druge strane, visoko korelirati sa sposobnostima (izvedbom). Prema empirijskim pokazateljima testovi operacionalizirani kao testovi učinka EI imaju zadovoljavajuću konvergentno-divergentnu valjanost u odnosu na druge mjere inteligencije. Međutim smatra se da samo MSCEIT (Mayer, Salovey, Caruso Emotional Intelligence Tests) mjeri EI u skladu s postavkama konstrukta inteligencije.

Ključne riječi: emocionalna inteligencija (EI), operacionalizacija EI, testovi za mjerenje EI kao sposobnosti, skale samoprocjene emocionalnih kompetencija

SADRŽAJ

1. UVOD	4
1.1. EMOCIONALNA INTELIGENCIJA.....	4
1.1.1. Određenje emocionalne inteligencije kao konstrukta.....	5
1.1.2. Mjerenje emocionalne inteligencije.....	5
1.1.3. Rezultati empirijskih istraživanja emocionalne inteligencije.....	6
1.1.4. Kritike konstrukta emocionalne inteligencije.....	7
1.1.5. Praktična vrijednost spoznaja emocionalne inteligencije.....	8
1.1.6. Perspektive i zaključak uvodnog dijela.....	8
2. METODE MJERENJA EMOCIONALNE INTELIGENCIJE	9
2.1. MJERENJE EI KAO CRTA LIČNOSTI UPITNICIMA SAMOPROCJENE.....	9
2.1.1. Skale samoprocjene sposobnosti EI po revidiranom modelu Mayera i Saloveya.....	10
2.1.2. Skale samoprocjene i procjene EI po „miješanim modelima“.....	11
2.1.3. Prednosti i nedostaci skala samoprocjena EI.....	13
2.2. MJERENJE EI KAO SPOSOBNOSTI TESTOVIMA UČINKA.....	14
2.3. USPOREDBA METODA MJERENJA EI UPITNICIMA SAMOPROCJENE I TESTOVIMA UČINKA	17
3. ZAKLJUČAK	19
4. LITERATURA	20

1. UVOD

Pojam emocionalne inteligencije (EI) poznat je ne samo psiholozima nego i široj čitalačkoj publici, a odnosi se na naziv novog psihološkog atributa koji se često, i povremeno kontradiktorno, koristi i određuje kako u praksi tako i u znanstvenoj literaturi. Prosječni žitelj zapadnih zemalja sigurno je čuo za EI, osobito stoga jer se ona intenzivno razvija u proteklih dvadeset godina, pa se s vremenom počela koristiti i u različite praktične svrhe u školskoj, organizacijskoj i dijelom kliničkoj psihologiji. Svaki novi konstrukt koji se koristi u tako važne svrhe i koji bi mogao imati izravne i potencijalno ozbiljne dugoročne posljedice na živote mnogih ljudi zaslužuje da mu se pokloni posebna pažnja. Kako se u slučaju EI radi o posebnom konstrukt koji ima svoja teorijska određenja i empirijski konstruirane mjerne instrumente, upoznavanje EI počinje prikazom povijesnih i znanstvenih razloga njezinog nastajanja i prikazom teoretskih modela te temeljnim psihologijskim spoznajama. Glavni dio prikaza EI sačinjava pokušaj odgovora na najvažnija pitanja o tome što je EI, što podrazumijeva pregled najvažnijih rezultata istraživanja o vrijednosti EI. Na kraju slijedi zaključak u obliku rezimea najvažnijih spoznaja o toj problematici.

1.1. EMOCIONALNA INTELIGENCIJA

Mnogi su autori postojanje inteligencije pokušavali ustanoviti prvenstveno pomoću teoretske analize. Tako je Gardner razvio teoriju multiplih inteligencija, jedan od kontekstualnih modela koji polazi od pretpostavke da je nemoguće inteligenciju proučavati i mjeriti izvan konteksta u kojemu se inteligentno ponašanje odvija. Upravo njegova podjela socijalne inteligencije na interpersonalnu i intrapersonalnu inteligenciju smatra se jednim od stupova nosača važnih za pojavu EI (Takšić, Mohorić i Munjas, 2006). Konstrukt je nastao kao pokušaj pronalaženja mentalnih procesa koji su uključeni u obradu emocionalnih informacija, a interes za područje istraživanja potaknut je i dokazima kako mentalna sposobnost sama za sebe nije dovoljna za životni uspjeh. Klinički psiholozi, sukladno tome, navode pojedince koji postižu dobre rezultate na testovima inteligencije, ali loše djeluju pri samoregulaciji i u socijalnim odnosima (Cherniss, 2010). Prvu definiciju EI daju John D. Mayer i Peter Salovey (1990; str. 189) prema kojoj je EI „sposobnost praćenja svojih i tuđih osjećaja i emocija te upotreba tih informacija u razmišljanju i ponašanju“. Godine 1997. predlažu revidiranu definiciju u koju su

uključili i razmišljanje o osjećajima. Termin EI popularizirao je David Goleman 1995. svojom knjigom „Emocionalna inteligencija“, koja je bila jedna od najprodavanijih u tadašnje vrijeme u SAD-u, a izazvala je pomutnju u širim društvenim okvirima podnaslovom „Zašto je važnija od IQ-a?“. Mayer (2001) nikako ne tvrdi da EI prednjači u važnosti u prognozi životnog uspjeha od kristalizirane inteligencije nego pak da postoji jako malo dokaza koji potvrđuju da je zapravo EI najbolji prediktor uspjeha u životu te joj se stoga treba posvetiti izuzetna pažnja.

1.1.1. Određenje emocionalne inteligencije kao konstrukta

Koncept EI temelji se na tri premise (Cherniss, 2010); prva od njih ističe da emocije igraju važnu ulogu u životu, drugom se naglašava da se ljudi razlikuju u njihovoj sposobnosti opažanja, razumijevanja, upotrebe i upravljanja, a treća se temelji na tome kako te razlike utječu na individualne prilagodbe u različitim praktičnim područjima djelovanja.

Kako bi se konstrukt mogao dobro razumjeti važno ga je precizno i jednoznačno definirati. Bar-On (1997) definira EI kao niz nekognitivnih sposobnosti koje utječu na sposobnosti suočavanja s okolinskim zahtjevima, dok je recimo Goleman (2000) definira, na pomalo konvencionalan način, kao karakter. Zbog tako različitih definicija istoga konstrukta, najbolje je i njihova mjerenja interpretirati odvojeno (jer vjerojatno mjere različite konstrukte). Smatra se da samo MSCEIT (Mayer, Salovey, Caruso Emotional Intelligence Tests) mjeri EI u skladu s postavkama konstrukta inteligencije (Jensen, Cohn, Rilea, Hannon i Howells, 2007). Danas stoga postoje dva različita naziva za ovaj konstrukt: EI i emocionalna i socijalna kompetencija, i sukladno tome dva zasebna modela: model mentalnih sposobnosti i „miješani modeli“.

1.1.2. Mjerenje emocionalne inteligencije

Metrijske karakteristike daju važan podatak o vrijednosti nekog teoretskog modela. Valjanost i pouzdanost smatraju se najvažnijim metrijskim karakteristikama instrumenata koji se koriste u društvenim i javnozdravstvenim znanostima. Pouzdanost je metrijska karakteristika mjernog postupka koja se odnosi na točnost mjerenja. Osim što omogućuje procjenu pogreške rezultata mjerenja, pruža i podatak o potencijalnoj vrijednosti mjernog postupka (Petz, 2005). Procjenjujući valjanost nekoga mjernog instrumenta nastoji se utvrditi mjeri li on, i u kojem stupnju, upravo ono što njime želimo mjeriti, tj. procjenjuje se usmjerenost dotičnog instrumenta

na ciljani predmet mjerenja. Najkorisniji način mjerenja pouzdanosti EI jest test-retest metoda i metoda unutarnje konzistencije, s tim da bi korelacije trebale biti iznad $r = .70$. Pronalaženje točnog odgovora kod testova EI najveći je metodološki problem. Točan odgovor može se odrediti konsenzus metodom (slaganje s ostatkom grupe), target metodom (autor testa određuje točan odgovor) ili metodom eksperata (eksperti određuju točan odgovor) (Takšić i sur., 2006). Kao i pri svakom mjerenju, važno je identificirati i pravu populaciju, a rezultate generalizirati samo na situacije slične onima u prvotnom uzorku.

Pouzdanost „miješanih modela“ je zadovoljavajuća, dok je kod modela sposobnosti niska do umjerena, pri čemu različiti načini bodovanja daju nekonzistentne rezultate, a neki od subtestova imaju nisku pouzdanost. Konvergentna valjanost „miješanih modela“ jako je niska zbog neznatnih korelacija s inteligencijom, dok su modeli sposobnosti s istom u korelaciji oko $r = .30$ – što govori u prilog zadovoljavajućoj konvergentnoj valjanosti. Modeli sposobnosti imaju i zadovoljavajuću divergentnu valjanost jer su u niskoj korelaciji s dimenzijama ličnosti petofaktorskog modela, ali i umjerenj korelaciji s ostalim testovima inteligencije. Prognozička valjanost „miješanih modela“ je dobra, ali može reflektirati preklapanje s ličnošću, kao što i dobra prediktivna valjanost modela sposobnosti može reflektirati preklapanje sa sposobnostima (Zeidner, Matthews i Roberts, 2004).

1.1.3. Rezultati empirijskih istraživanja emocionalne inteligencije

Provedena su brojna istraživanja koja svjedoče o važnosti EI. Autori poput Barcharda (2003) ističu njezinu povezanost s visokim akademskim postignućem, ali ne i s generalno višim ocjenama u školi. U skladu s tim, Petrides, Frederickson i Furnham (2004) pokazali su kako je EI ublažila odnos između kognitivnih sposobnosti i akademskog postignuća. Posljedično, učenici s visokim rezultatima na mjerama samoprocjena EI imali su manje neopravdanih izostanaka i za njih je postojala manja vjerojatnost izbacivanja iz škole.

Ciarrochi, Caputi i Mayer (2003) su kritički evaluirali LEAS (Level of Emotional Awareness Scale) i u dva istraživanja demonstrirali da će pojedinci s visokom emocionalnom svjesnošću pri svojim prosudbama u manjoj mjeri pokazivati raspoloženje koje je sukladno odstupanjima (npr. kada loše raspoloženje dovodi do negativnih procjena i obrnuto). Emocionalno iskustvo pod utjecajem je sposobnosti reguliranja emocija i uspostavljanja osobnih težnji, koje su pak pod utjecajem osobnih uvjerenja. Uvjetno se može zaključiti da su EI (mjerena samoprocjenama) i samointegracija ciljeva povezane s emocionalnim blagostanjem

(Spence, Oades i Caputi, 2004). Novija istraživanja upućuju na njezinu povezanost s većim zadovoljstvom životom i samopoštovanjem te nižom depresijom (Bastian, Burns i Nettelbeck, 2005; Gohm, Corser i Dalasky, 2005).

Najkorisnija primjena EI pokazala se u rukovođenju. Emocionalno inteligentne vođe motiviraju svoje radnike tako što rade zajedno s njima u ostvarivanju zajedničkog cilja. Opći pristup, po kojem bi emocionalno mišljenje i aktivnosti nužno bili relevantni na svim radnim mjestima, postaje manje prihvatljiv (Hajncel i Takšić, 2007). Pomoću IQ-a ne mogu se razlikovati pojedinci koji su bolji u rukovođenju jer se na svim visokim pozicijama zahtijeva dostatna količina inteligencije. Stoga postoji pretpostavka da, ako se IQ drži konstantnim, EI pomaže u distinkciji učinkovitijih rukovoditelja. Ističe se važnost situacijskih zahtjeva na rukovođenje i različitih komponenti EI koje su potrebnije kod određenih rukovodećih poslova (Jensen i sur., 2007). Istraživanja, međutim, nisu jednoznačna; neka pokazuju da EI treba smatrati valjanim prediktorom radnog uspjeha (Van Rooy i Viswesvaran, 2004; Takšić, Sušanji i Main, 2003), dok druga sugeriraju da EI nema direktan nego medijacijski utjecaj (Rhodes i Newman, 2006).

Mayer i Salovey (2000b) pokazali su da mjere EI većinom koreliraju s empatijom. Autori konstrukta su empatiju, uz zadovoljstvo životom, proglasili primarnim kriterijem emocionalne inteligencije.

1.1.4. Kritike konstrukta emocionalne inteligencije

Gotovo da ne postoji konstrukt koji je izazvao toliko kontroverzi. Tvrdnje o sadržaju EI vodile su ili do toga da se taj konstrukt u potpunosti odbaci, sa žarom skepticizma i previranja prihvati ili u potpunosti prigri. Neki su tvrdili da je EI važnija od IQ-a, dok su je kritičari smatrali novim konstruktom kojim se željela izraziti sveobuhvatnost ljudskog mišljenja i ponašanja, a koji zapravo pruža vrlo male razlike za uspjeh i dobrobit pojedinca (Cherniss, 2010). Prisutna su velika neslaganja oko značenja, mjerenja, definiranja i implikacija EI. U skladu s navedenim, mnogi se pitaju je li EI samo „zeitgeist“ (duh vremena), jedna od osobina ličnosti slična samoaktualizaciji, otpornosti ega i sl., ili je to sposobnost slična većini drugih standardnih inteligencija samo pod drugim nazivom (Takšić i sur., 2006).

1.1.5. Praktična vrijednost spoznaja emocionalne inteligencije

Pretpostavlja se da se EI, za razliku od IQ-a, može razvijati, pa se tako njezin utjecaj može zamijetiti u školi, na poslu i drugim okruženjima. U skladu s tim, postoje programi za njezin razvoj kod djece kojima je cilj unaprijediti različite aspekte socijalnog i mentalnog zdravlja te tako učiniti djecu otpornijom na razne psihopatološke probleme. Djecu se podučava upravljanju i prepoznavanju emocija, kontroli vlastitih reakcija, empatije i prosocijalnog ponašanja. Intervencije su prvenstveno usmjerene na školski uzrast. Istraživanja su pokazala da je EI kod djece i adolescenata pozitivno povezana s dobrim socijalnim vještinama, a negativno sa socijalnom devijantnošću (Mayer, Roberts i Barsade, 2008). Kako bi se EI razvila kod odraslih, važno je ciljano ulaganje napora kroz sistematične programe u kojima se razvijaju socijalne i emocionalne kompetencije. Naučene vještine pokazale su se korisnima u smanjenju stresa i unapređenju menadžerskih poslova (Takšić i sur., 2006).

Viša EI rezultira većom samopercepcijom socijalne kompetentnosti i manjom uporabom destruktivnih interpersonalnih strategija. Štoviše, pojedince s visokom EI drugi percipiraju kao ugodnije za druženje, socijalno vještije i kao one koji pokazuju više empatije u odnosu na one s niskom EI. Takve osobe imaju i bolje socijalne odnose tijekom pregovaranja i obavljanja nekog posla (Cote i Miners, 2006; prema Mayer i sur., 2008).

1.1.6. Perspektive i zaključak uvodnog dijela

Utjecaj EI na život čovjeka mogao bi se promatrati kao sustav okolina koje djeluju transakcijski. EI prvenstveno se stječe u domu kroz odnos roditelj-dijete, učenjem o vrijednosnim sustavima, kulturološkim i vjerskim obredima i sl. Potom se usavršava u školi kroz razne edukativne programe i utjecaj učitelja koji može kompenzirati nedostatke iz „poremećenih“ obitelji. Radno okruženje je sljedeća razina na kojoj pojedinci integriraju dosad naučene vještine i prilagođavaju ih svakodnevnim izazovima. Dakle, EI zapravo prožima ljudsko biće, stoga bi se novije spoznaje trebale temeljiti na oblikovanju novih referentnih okvira na čelu s razumijevanjem emocija i njihovim korištenjem u svakodnevnom ponašanju i mišljenju.

Kao i o svakom novom konstrukt, tako i o ovom, postoje brojne polemike, od kojih su neke navedene u ovom radu, a pokušavaju se riješiti brojnim istraživanjima temeljenima na modelima mentalnih sposobnosti i „miješanim“ modelima. Ključan aspekt su metrijske karakteristike mjernih instrumenata. Čini se da je model Mayera i Saloveya najpreciznije usmjeren na

sposobnosti regulacije emocija i najbolje razvijen u smislu duljine razdoblja istraživanja i usavršavanja. U ovom radu objedinit će se spoznaje o pojedinim mjernim instrumentima za ispitivanje EI, pri čemu će se podjela temeljiti na teoretskim modelima, navest će se skupne glavne vrste tih testova i individualne karakteristike pojedinih, najčešće primjenjivanih testova EI. Potom će se opisati kontroverze i kritike vezane uz valjanost, pouzdanost te konceptualnu i praktičnu vrijednost testova.

2. METODE MJERENJA EMOCIONALNE INTELIGENCIJE

Kao rezultat različitih naziva za isti konstrukt (EI i emocionalna i socijalna kompetencija) identificirana su i dva zasebna modela EI (Mayer, Caruso i Salovey, 2000b):

1. Modeli mentalnih sposobnosti koji se mjere testovima učinka;
2. Modeli samoprocjene EI koji uključuju dvije podvrste: „miješane modele“ i skale samoprocjene sposobnosti EI po revidiranom modelu Mayera i Saloveya.

Ova distinkcija je važna jer je EI mjerena samoprocjenama vlastitih sposobnosti u visokoj korelaciji s petofaktorskim modelom, dok EI mjerena testovima učinka korelira s općim mjerama inteligencije, vještinama suočavanja i regulacijom emocija. Važno je napomenuti da su ova dva koncepta međusobno veoma nisko povezana (Jensen i sur., 2007).

2.1. MJERENJE EI KAO CRTA LIČNOSTI UPITNICIMA SAMOPROCJENE

Početak devedesetih godina prošlog stoljeća pojavili su se prvi upitnici koji su imali namjeru mjeriti EI, ali su zapravo ispitivali individualne razlike u konstruktima bliskim EI ili njezinim specifičnim atributima. Kao što je već spomenuto, modeli samoprocjene EI dijele se na dvije vrste: „miješane modele“ i skale samoprocjene sposobnosti EI po revidiranom modelu Mayera i Saloveya. Autori „miješanih modela“ konceptualiziraju EI kao kompetenciju i generalnu dispoziciju za adaptivno funkcioniranje. Koncept sadrži multiple aspekte emocionalnog i osobnog znanja i funkcioniranja, koji su povezani sa emocijama, poput motivacije, crta ličnosti, temperamenta i socijalnih vještina.

2.1.1. Skale samoprocjene sposobnosti EI po revidiranom modelu Mayera i Saloveya

Skale samoprocjene sposobnosti EI najčešće su operacionalizacije dimenzija iz hijerarhijskog modela EI kao sposobnosti Mayera i Saloveya (1997). U ovom pristupu, EI konceptualno se određuje kao intelektualna sposobnost, ali se, umjesto zadacima učinka, mjeri samoprocjenama osobnih vjerovanja i zapažanja ispitanika o njihovoj ukupnoj sposobnosti ili specifičnim aspektima EI.

Schutteova skala emocionalne inteligencije (Schutte emotional intelligence scale – SEIS, 1998) najpoznatija je skala samoprocjena EI. Sastoji se od 33 čestice grupirane u četiri faktora. Autori su pokazali da je pouzdanost tipa unutarnje konzistencije ove skale oko $\alpha = .90$, test-retest koeficijent za vremenski razmak od dva tjedna oko $.78$, a korelacijski sklopovi konvergentne i diskriminantne valjanosti sukladni teorijskim očekivanjima (Schutte i sur., 1998). U empirijskim ispitivanjima konstruktne valjanosti ljestvice nije dobivena povezanost s rezultatima u MSCEIT-u, instrumentu koji predstavlja pokušaj objektivnog mjerenja EI po istom modelu ($r = .18$; Brackett i Mayer, 2003). Konfirmatornom faktorskom analizom SREIT-a, Gignac, Palmer, Ganocha i Stough (2005) nisu utvrdili dimenzije regulacije emocija kod drugih i izražavanja emocija pretpostavljene u revidiranom Mayer-Saloveyevom modelu. Čini se da njihova skala predstavlja ekonomičan i potencijalno praktično koristan pokušaj procjene EI.

U Hrvatskoj je najpoznatiji Upitnik emocionalne kompetentnosti – UEK-45 (Takšić, 2002; prema Takšić i sur., 2006) čiji je antecedent UEK-136 konstruiran još 1998. Pouzdanost upitnika kreće se od $.88$ do $.92$, a visoke su i pouzdanosti pojedinačnih skala. Sastoji se od tri subskale: sposobnost uočavanja i razumijevanja emocija, sposobnost izražavanja i imenovanja emocija, te sposobnost upravljanja emocijama. Zbog prigovora da se EI može mjeriti samo testovima sposobnosti, a ne i skalama za procjenu ličnosti, autori su se odlučili za sintagmu „emocionalna kompetentnost“ (Takšić i sur., 2006). Ukupan rezultat može se formirati kao mjera opće emocionalne kompetentnosti jer postoji korelacija između pojedinih subskala od $.35$ do $.51$. Konvergentna i divergentna valjanost UEK-45 provjerena je korelacijama s različitim upitnicima koji su konstruirani u cilju mjerenja sličnog ili drugog konstrukta. Konvergentna valjanost UEK-45 ispitivana je sa Schutteovom skalom emocionalne inteligencije – SREIT, a dobivene povezanosti nisu jako visoke. Objašnjenje ovog nalaza povezano je sa sadržajem čestica jer SREIT sadrži čestice o regulaciji neugodnih emocija, a UEK-45 ima sve čestice orijentirane prema pozitivnim emocijama. Relativno su visoke negativne korelacije s Torontskom skalom aleksitimije, gdje najveću (negativnu) korelaciju ima Skala izražavanja i imenovanja emocija iz

UEK-45, jer se zapravo radi o suprotnom polu konstrukta aleksitimije. Ispitivanjem divergentne valjanosti u odnosu na crte ličnosti iz petofaktorskog modela, najveća dobivena korelacija UEK-45 je s otvorenošću za iskustva, što se ponekad naziva i intelektom, pa se time naglašava prisutnost kognitivne komponente. Naposljetku, o konvergentnoj valjanosti upitnika UEK-45 moglo bi se reći da su korelacije najveće sa skalama iz istog konstrukta EI ili recipročnog, kao što je aleksitimija. Sa sličnim konstruktima korelacije su logične, ali ne previsoke (uglavnom od .30 do .50) pa podržavaju dokaze o postojanju divergentne valjanosti upitnika.

Druga mjera operacionalizirana kao samoprocjena vlastite sposobnosti EI koja se koristi u Hrvatskoj, a koja ispituje samo jednu od dimenzija EI po modelu Mayera i Saloveya, jest Upitnik regulacije i kontrole (negativnih) emocija – ERIK (Takšić i sur., 2003). Upitnikom se procjenjuju veličine efekata neugodnih emocija i raspoloženja na mišljenje, ponašanje i pamćenje. ERIK se sastoji od 20 čestica. Sadržaj većine tvrdnji odnosi se na emocionalnu inhibiciju, a manje na facilitaciju mišljenja. Struktura ERIK-a provjeravana je eksploratornom i konfirmatornom faktorskom analizom na različitim uzorcima ispitanika (Takšić i sur., 2006). Prvi faktor činile su čestice čiji se sadržaj odnosio na efekte emocija i raspoloženja na mišljenje i ponašanje. U drugi faktor su se svrstale čestice čiji se sadržaj odnosio na pamćenje emocionalno saturiranih sadržaja dok su se čestice trećeg faktora odnosile na kontrolu vlastitih emocionalnih reakcija (Takšić, 2004).

2.1.2. Skale samoprocjene i procjene emocionalne inteligencije po „miješanim modelima“

Procjene drugih ljudi rijetko su korištena mjera EI, jer ako procjenjivač posjeduje veoma nisku razinu EI neće znati točno procijeniti EI druge osobe, a time njegovi odgovori neće biti valjani. „Miješani modeli“ mjere EI samoprocjenama vlastitih sposobnosti, a konceptualiziraju EI kao raznolik konstrukt uključujući aspekte ličnosti, motivacijske faktore, afektivne dispozicije (poput asertivnosti i empatije) kao i sposobnost percipiranja, asimiliranja, razumijevanja i upravljanja emocijama. Metodološki su to mjere tipičnog učinka kao i mjere ličnosti. U novijoj literaturi spominju se brojne skale. Golemanova teorija emocionalne inteligencije primjer je „miješanog modela“. Goleman (2000) navodi pet osnovnih dimenzija emocionalne inteligencije, od kojih se svaka sastoji od tri ili više emocionalnih kompetencija: samosvijest, samoregulacija, motivacija, empatija i socijalne vještine.

Najpoznatiji je Bar-Onov Inventar emocionalnog kvocijenta (EQ-i; Bar-On, 1997) koji ima visoku prognostičku valjanost za rukovodeće funkcije i akademski uspjeh. Sastoji se od 133 čestice podijeljene u 15 subskala (svaku čini 7 – 11 čestica). Varijabilitet pouzdanosti upućuje da je test bolje koristiti za određene populacije (poput studenata). Mjera također pokazuje visoke korelacije s petofaktorskim modelom (Rhodes i sur., 2006), pa se mnogi pitaju mjeri li ona zapravo EI ili osobine ličnosti. Autor smatra da upitnik mjeri samostalne emocionalne i socijalne kompetencije, pozivajući se na rezultate meta-analize Van Rooya i sur. (2004), koji ukazuju da je zajednička varijanca s dimenzijama ličnosti manja nego što se do tada mislilo. Matthews, Zeidner i Roberts (2007) navode da veći broj tvrdnji u EQ-i i SREIT-u odgovaraju obilježjima ličnosti poput optimizma i emocionalne stabilnosti, pa su oni visoko međusobno povezani ($r = .43$), ali niže nakon kontrole petofaktorskog modela ($r = .31$). Matthews, Zeidner i Roberts (2002) su ponovili faktorsku analizu Bar-Onovog upitnika i utvrdili brojne nedosljednosti u predloženoj hipotetskoj strukturi njegovog modela. Njegov najveći nedostatak jest nepostojanje konceptualizacije (Jensen i sur., 2007).

Još jedan test koji je razvijen kako bi se mjerio konstrukt različit od ličnosti je ESCI (Emotional and Social Competence Inventory) (Boyatzis i Goleman, 2000; prema Jensen i sur., 2007). ESCI je zapravo novija verzija skale ECI (Emotional Competence Inventory), a sastoji se od 72 čestice kojima se procjenjuje 12 kompetencija svrstanih u četiri klastera: samosvijest, samoupravljanje, socijalna samosvijest i socijalne vještine. Od svih mjera za tu je dostupno najmanje informacija jer su autori sami željeli doći do tih spoznaja. Unutarnja konzistencija varira od uporabe (npr. za samoprocjenu $\alpha = .74 - .87$) (Jensen i sur., 2007). Korelacije između ECI i otvorenosti, savjesnosti i ekstraverzije kreću se od .20 do .49, što govori u prilog konstruktnoj valjanosti. Stoga se ponovno postavlja pitanje je li EI konstrukt različit od petofaktorskog modela (MacCann, Matthews, Zeidner i Roberts, 2003; prema Jensen i sur., 2007).

Skala koja se često koristi u istraživanjima, a samo je konceptualno povezana s emocionalnom inteligencijom, jest Torontska skala aleksitimije¹ – TAS-20 (Bagby, Parker i Taylor, 1993). Skala je utemeljena na Sifneosovom opisu aleksitimije, koji je 1973. konstruirao upitnik psihosomatskih obilježja sa 17 pitanja ključnih za aleksitimiju. Konstrukt je obrnuto razmjernan konceptu EI i može dobro poslužiti kao (obrnuta) mjera za utvrđivanje konstruktivnih

---

¹ Aleksitimija označava posebnu psihološku strukturu psihosomatskih bolesnika koju karakteriziraju teškoće u verbalizaciji i prepoznavanju čuvstvenih doživljaja, otežana upotreba simbola i zaokupljenost nevažnima detaljima (Petz, 2005).

obilježja instrumenata. Tsaousis i sur. (2010) demonstrirali su valjanost i pouzdanost grčke verzije skale (TAS-20-G) na studentima.

2.1.3. Prednosti i nedostaci skala samoprocjena EI

Klasičnim prigovorima za modele koji određuju EI samoprocjenama ističe se kako ljudi u nekim situacijama podešavaju svoje odgovore, ne poznaju (dobro) svoje emocije (Paulhus, Lysy i Yik, 1998) i da se takvi modeli preklapaju s već poznatim osobinama ličnosti (Takšić i sur., 2006). Neki autori smatraju da socijalno poželjno odgovaranje, odnosno tendencija procjenitelja da daje pretjerano pozitivne opise vlastitih osobina usklađenih s društvenim normama i standardima, ne predstavlja nikakav problem. Tome u prilog ide i većina istraživanja na skalama samoprocjene, koja izvještavaju o zadovoljavajućoj pouzdanosti svojih instrumenata.

Iz konceptualizacije EI mjerene samoprocjenama proizlaze dva pitanja; ako se odredi kao temeljna crta ličnosti, pitanje je može li se ona ispitati na način kao i sposobnost, a s druge strane, ako se odredi kao površinski izraz neke druge sposobnosti, može li ju se, kao asimilaciju crta ličnosti u jednoj kategoriji nazvanoj EI, mjeriti testovima sposobnosti? Najviše prigovora usmjereno je na ispitivanje EI kao sposobnosti skalama samoprocjena tih sposobnosti. Suvremene analize mjernih instrumenata EI ukazuju da proces odgovaranja samoprocjenom konceptualno nije prihvatljiv za direktnu procjenu mentalne sposobnosti (Brody, 2004; Matthews i sur., 2007), odnosno da je povezanost između samoprocjena i stvarnih sposobnosti prilično skromna ($r = .34$; Mabe i West, 1982).

Brackett, Rivers, Shiffman, Lerner i Salovey (2006) razvili su skalu samoprocjene temeljenu na modelu Mayera i Saloveya i korelirali su je s MSCEIT-ovim mjerama istih četiriju dimenzija i našli korelacije od samo $r = .19$ na uzorku od 275 samoprocjena ispitanika s njihovim sposobnostima ispitanih MSCEIT testom. Slični nalazi dobiveni su između samoprocjena EI na instrumentima Bar-Ona i Schuttea, koji su predviđali uspjeh na MSCEIT-u na niskoj razini korelacije (Brackett i sur, 2003; Zeidner, Shani-Zaninovich, Matthews i Roberts, 2005).

2.2. MJERENJE EI KAO SPOSOBNOSTI TESTOVIMA UČINKA

Problemi sa samoprocjenama naveli su istraživače na druge pristupe u mjerenju EI. Mjerenje EI kao sposobnosti ima temelj u nekim ispitivanjima specifičnih inteligencija (Thorndike i Stein, 1937; Gardner, 1993). EI kao sposobnost mjeri se testovima koji zahtijevaju rješavanje neke problemske situacije i pronalaženje točnih odgovora. Predstavnici modela EI kao sposobnosti konceptualiziraju EI kao set dobro definiranih sposobnosti koje su u vezi s kognitivnom sposobnošću za procesiranje emocionalnih informacija i adaptivnu regulaciju emocija. Dakle, fokus je na kognitivnom, dok je kod „miješanih modela“ fokus na afektivnom.

Kako bi se na EI gledalo kao na vrstu sposobnosti (inteligenciju), ona mora zadovoljiti tri osnovna kriterija. Prvi je konceptualni, odnosno mora postojati neki mentalni učinak. Drugi kriterij je korelacijski, gdje se moraju pronaći značajne, ali ne previsoke korelacije s poznatim mentalnim sposobnostima, a treći kriterij je razvojni, za kojega vrijedi da se EI razvija s dobi i iskustvom (Takšić i sur., 2006). Autori su uspjeli zadovoljiti sva tri kriterija, što im je omogućilo da utvrde kako se radi o novoj vrsti inteligencije, koja je umjereno povezana s ostalim vrstama, ali je istovremeno i dovoljno različita od njih (Mayer i sur., 2000b).

Prvi poznati ovakav test jest Multifaktorska skala emocionalne inteligencije – MEIS, čiji su nedostaci uklonjeni u drugoj bateriji testova MSCEIT (Mayer, Salovey, Caruso Emotional Intelligence Tests), jednim od najčešće primjenjivanih testova u znanstvenim istraživanjima EI. Test se sastoji od 141 tvrdnje koje su formirane u osam subskala, po dvije iz svake četiri skupine: percepcija i izražavanje emocija, korištenje emocija kao pomoć u mišljenju, razumijevanje i analiziranje emocija i reflektivno upravljanje emocijama. Pouzdanost je visoka i kreće se od .91 do .93, ali je pouzdanost pojedinačnih subskala (osobito zadnje tri) niska. Pokazalo se da su pojedinci s višim rezultatima na ovom testu općenito zadovoljniji međuljudskim odnosima. Ispitivanjem faktorske strukture MSCEIT- a, nekim se istraživanjima sugerira postojanje četiri faktora (Mayer i sur., 2001; Mayer, Salovey, Caruso i Sitarenios, 2003), dok se u drugim zaključuje da MSCEIT nema jasnu faktorsku strukturu (Roberts, Schulze, O'Brien, MacCann, Reid i Maul, 2006). Često se spominje problem samostalnosti dimenzije facilitacije emocija kao pomoći u mišljenju jer do sada nema niti jedne publicirane studije u kojoj se mogu naći dokazi za nezavisnost faktora emocionalne facilitacije. Provjeravajući konvergentno-divergentnu valjanost MSCEIT-a, dobivene su pozitivne korelacije s poznatim testovima inteligencije u rasponu od .03 do .35 na osnovu kojih se zaključuje da test umjereno korelira s općom inteligencijom (Matthews i sur., 2002). MSCEIT i drugi testovi

operacionalizirani kao testovi učinka EI, prema empirijskim pokazateljima, imaju zadovoljavajuću konvergentno-divergentnu valjanost u odnosu na druge mjere inteligencije, čime ispunjavaju uvjet za ulazak u krug inteligencija. Istraživanjima je utvrđen nedostatak konvergentnosti između mjera u domeni percepcije emocija. Hall, Andrzejewski i Yopchick (2008) su opazili da su korelacije među različitim mjerama sposobnosti opažanja neverbalnih znakova iskazanih emocija vrlo niske. Roberts i sur. (2006) korelirali su standardne mjere percepcije emocija s dimenzijom percepcije emocija u MSCEIT-u i nisu dobili pozitivnu korelaciju. U više je istraživanja moguće pronaći dokaze da mjere EI kao sposobnosti pokazuju diskriminantnu valjanost u odnosu na petofaktorske crte (Brackett i sur., 2003; Palmer, Gignac, Manocha i Stough, 2005). U meta-analizi Van Rooya i sur. (2004) kao i istraživanju Mayera, Saloveya i Caruso (2008) sve su korelacije manje od .30, a Rhodessa i sur. (2006) u rasponu od .06 (za savjesnost) do .18 (za ugodnost). MSCEIT pokazuje i slabu negativnu korelaciju s neuroticizmom. Razumijevanje i upravljanje emocijama povezane su s otvorenosti i savjesnosti, ali ne dovoljno značajno da bi bili jednostavna replikacija testova petofaktorskog modela kao što se čini da vrijedi u slučaju skala samoprocjene EI. Međutim recentno istraživanje pokazuje da se MSCEIT uvelike preklapa s općom inteligencijom i dimenzijama ličnosti gdje se koeficijent multiple korelacije kreće $R = .49 - .76$, što svjedoči veoma niskoj diskriminantnoj valjanosti MSCEIT-a (Fiori i Antonakis, 2011).

Konceptualno se čini mogućim razviti skale temeljene na faktorskim i logičkim analizama, stoga je potrebno mnogo više istraživanja tih testova i skala kako bi se bolje razumio temelj njihovih divergentnosti. Palmer i sur. (2005) smatraju da se studije mogu unaprijediti i poboljšanjem ispitivanja pouzdanosti test-retest metodom i izvješćima o standardnoj pogrešci mjerenja. Ako se ipak prihvati da je MSCEIT mjera sposobnosti EI, tada se upitnim smatra vrijednost mjerenja sposobnosti opažanja i razumijevanja emocija nekog pojedinca u neemocionalnim situacijama standardiziranim testom papir-olovka. Razlog je jednostavan; ta se sposobnost očituje samo u realističnoj situaciji interakcijom licem u lice, u kojoj mnogi faktori zavise o prirodi interakcije među ljudima, komunikacijskoj situaciji, kontekstu i višestrukim izvorima individualnih razlika.

Unatoč brojnim kritikama, kroz više od dva desetljeća napornog zalaganja, Mayer, Salovey i Caruso uspjeli su dodatno razviti i znanstveno obraniti svoj koncept EI i metodu njezinog mjerenja. U budućnosti bi se trebalo samo dalje raditi na metodološkom usavršavanju objektivnih mjera EI, konceptualnom usklađivanju s teorijama emocija te na potpunom razdvajanju EI od ostalih inteligencija.

Korisno je spomenuti i jednu od novijih mjera poput AEIM (Ability Emotional Intelligence Measure). S ciljem olakšanja njezine primjene te kako bi eliminirali ograničenja postojećih mjera, autori su koristili percepciju emocija i upravljanje emocijama, kao i novu metodu bodovanja koja kombinira metodu konsenzusa i pouzdanost protokola. Rezultati pouzdanosti ukazali su na novu, jednostavnu i opću komponentu EI koja je bila pouzdana, konvergirala s fluidnom sposobnosti i bila različita od domena ličnosti. Rezultati konsenzusa konvergirali su i s fluidnom i kristaliziranom sposobnosti (Warwick, Nettelbeck i Ward, 2010). Međutim Antonakis i Dietz (2011) tvrde da su autori koristili pogrešne statističke postupke pri zaključivanju o inkrementalnoj valjanosti AEIM-a. Pronašli su da mjera ne predviđa inkrementalnu varijancu pri stresu, usamljenosti i blagostanju.

Od sličnih testova u Hrvatskoj najčešće se koriste Test analize emocija – TAE (Kulenović, Balenović i Buško, 2000) namijenjen mjerenju samo jedne od četiri sekundarne dimenzije sposobnosti EI. Mayer i Salovey (1997) imenuju je kao razumijevanje i analiza emocija, a Kulenović i sur. (2000) kao sposobnost razumijevanja kompleksnih emotivnih stanja. Test je sastavljen od 25 zadataka u kojima se od ispitanika traži da raspozna „sastojke emocionalne mješavine u zadanom složenom pozitivnim ili negativnom afektivnom stanju“ (Kulenović i sur., 2000; str. 27). U svakom problemu od ispitanika se traži da pronađu dva najtočnija i dva najmanje ispravna rješenja, pa test tako ima ukupno 100 zadataka. Pouzdanost i homogenost TAE bila je očekivanih i zadovoljavajućih vrijednosti ($\alpha = .79$). U analizi konstruktne valjanosti, TAE ima zadovoljavajuću konvergentno-divergentnu valjanost jer je nisko povezan s mjerom kognitivnih sposobnosti $r = .23$, a učinak mu je neovisan o nekognitivnim faktorima EI ispitanim Bar-onovim upitnikom emocionalnog kvocijenta – EQ-i (Kulenović i sur., 2000) i Schutteovom skalom ($r = .18$; Jenjić, 2002). Ispitivanjem prognostičke valjanosti utvrđeno je da TAE ima samostalni doprinos u objašnjenju akademskog postignuća (Kulenović i sur., 2000).

Test opažanja emocionalnog sadržaja u slikama (TOES; Takšić, Arar i Molander, 2004) nastoji procijeniti individualne razlike u najjednostavnijoj dimenziji sposobnosti iz hijerarhijskog modela EI Mayera i Saloveya (1997) – sposobnosti percipiranja emocija. Zadatak je ispitanika procijeniti izraženost svake od ponuđenih emocija na skali od pet stupnjeva. Preliminarna verzija testa sadrži ukupno 16 slika, a izraženost emocija koje mogu potaknuti procjenjuje se na 20 skala (opisa emocija), što čini ukupno 320 skala. Točnost procjene ispitanika vrednuje se u odnosu na ekspertni i konsenzus kriterij. Svaka od slika ima visoko slaganje tih dvaju kriterija s prosječnom korelacijom $r = .90$.

Test rječnika emocija (TRE; Takšić, Harambašić i Velemir, 2004) ima namjeru ispitivati EI analogno testu verbalnog faktora iz baterije kognitivnih sposobnosti Kalifornija testa mentalne zrelosti - KTMZ (California short-form test of mental maturity; Sullivan, Clark i Tieg, 1957). Istih je formalnih osobina, samo što je podražajna riječ emocija ili raspoloženje. Nakon nekoliko preliminarnih ispitivanja izrađena je konačna verzija testa sa 102 zadatka. Takšić i sur. (2006) navode rezultate analize metrijskih karakteristika testa koji upućuju na zadovoljavajuću pouzdanost (na različitim uzorcima $\alpha = .87 - .92$) te umjerenu korelaciju s testovima akademske inteligencije, što sugerira konvergentnu valjanost TRE-3. Unatoč identičnom formatu, usporedbom s Testom rječnika iz KTMZ baterije ostaje 44 % specifične varijance, što govori u prilog divergentnoj valjanosti testa.

2.3. USPOREDBA METODA MJERENJA EI UPITNICIMA SAMOPROCJENE I TESTOVIMA UČINKA

Samoprocjene i procjene EI imaju nultu korelaciju s testovima inteligencije. Meta-analiza Van Rooya i sur. (2004) ukazuje na korelaciju mjera procjena EI (po miješanim modelima) s kognitivnim sposobnostima $r = .13$, a Rhodesa i sur. (2006) $r = .09$. Premda još u fazama provjere, ta visoka divergentna (niska konvergentna) valjanost samoprocjena EI, sugerira zaključak da one ne mjere kognitivnu sposobnost. Zbog toga autori koji operacionaliziraju EI po „miješanim“ modelima (odnosno EI kao crtu ličnosti) sve više govore o emocionalnim kompetencijama, a ne o inteligenciji. Suprotno tome, mjere EI testovima učinka imaju korelaciju .20 do .30 s tradicionalnim testovima inteligencije (Davies, Stankov i Roberts, 1998) i mogle bi zadovoljiti korelacijski kriterij za inteligenciju. Empirijskim istraživanjima utvrđeno je da nema povezanosti mjera EI kao sposobnosti s drugim crtama ličnosti (Van Rooy i sur., 2004; Takšić, 2003; Kulenović i sur., 2000). Skale samoprocjene EI u određenoj mjeri povezane su s dimenzijama ličnosti; osobito je utvrđena nediskriminativnost u odnosu na crtu emocionalne stabilnosti. Međutim opsežnim pregledom brojnih ljestvica EI, Tett, Fox i Wang (2005) naglašavaju da su samoprocjene sposobnosti EI različite od drugih područja ličnosti.

Iako su utvrđene vrlo niske korelacije između različitih mjera EI, brojne studije sugeriraju da mjere EI formiraju koherentno prepoznatljive faktore. Na opći faktor EI ukazuju rezultati MSCEIT-a i MEIS-a (Ciarrochi i sur, 2000; Mayer i sur., 2003; Roberts i sur., 2006). Često se mogu dobiti i dva faktora experiental i strategic dimenzija EI u istim studijama, kao i trofaktorski

modeli EI. Meta-analiza Van Rooya i sur. (2005) usmjerava nalaze prema tri opća zaključka o povezanosti različitih instrumenata za mjerenje EI; ljestvice samoprocjena EI visoko koreliraju jedne s drugima, područje testova sposobnosti EI tek se treba istražiti (ponekad se uspoređuju MEIS i MSCEIT i dobiva se visoka povezanost jer se radi o modifikaciji istog testa) i utvrđen je nedostatak konvergentnosti rezultata na instrumentima EI kao sposobnosti i EI kao crte ličnosti. Korelacije između jednog objektivnog testa i jedne skale EI su male i neznčajne, u rasponu od .20 do .30 (Brackett i sur., 2003) ili generalno $r = .14$ (Zeidner i sur., 2005).

3. ZAKLJUČAK

Unatoč dvadesetogodišnjoj tradiciji, EI u odnosu na druge konstrukte još uvijek je relativno novo područje istraživanja i puno toga ostaje za istražiti. Jedna od novijih spoznaja koja se pokazala meta-analizom Van Rooya i sur. (2004) jest da se „miješani“ modeli sve rjeđe koriste, odnosno praktički izbacuju pri procjeni EI jer su u veoma niskoj korelaciji s kognitivnim sposobnostima, što upućuje na to da se radi o emocionalnim kompetencijama, a ne o inteligenciji. Sukladno tome, svaki pristup mjerenju EI direktno djeluje na valjanost konstrukta, stoga je kritičan odnos prema postojećim mjerama EI nužan za njihov razvoj, razumijevanje i unapređenje. Na tragu povijesnih stavova suvremeni istraživači slažu se da je za razvoj i ozbiljno razmatranje koncepta EI najvažnije stvoriti pouzdan i valjan instrument koji će ju ispitivati (Matthews i sur., 2002). Za daljnju provjeru konzistentnosti mjera EI predlažu se istraživanja na većim uzorcima, više upotrebe test-retest metode pouzdanosti i provjeru mjera pouzdanosti nekog testa od neautora testa (od strane drugih istraživača). Prema dosadašnjim empirijskim pokazateljima čini se da postoji izvjesna mogućnost da EI kao sposobnost zahvaća neke mentalne sposobnosti izvan okvira tradicionalnih modela kognitivnih svojstava. Iako je psihički sadržaj novih konceptualizacija afektivne prirode usmjeren na emocionalne sposobnosti, a ne nesposobnosti i pasivnosti, u nastavku rada najmanje je važno hoće li se eventualno otkrivene nove sposobnosti imenovati kontroverznim naslovom EI ili nekim drugim nazivom koji neće stimulirati znanstveno i praktično irelevantna pitanja (Kulenović i sur., 2000).

4. LITERATURA

- Antonakis, J. i Dietz, J. (2011). Looking for validity or testing it? The perils of stepwise regression, extreme-scores analysis, heteroscedasticity, and measurement error. *Personality and Individual Differences, 50*, 409-415.
- Bachman, J., Stein, S. i Campbell, K. (2000). Emotional intelligence in the collection of debt. *International Journal of Selection and Assessment, 83*, 176-182.
- Bagby, R. M., Parker, J. D. A. i Taylor, G. J. (1993). The twenty item Toronto Alexithymia Scale. II. Convergent, discriminant and concurrent validity. *Journal of Psychosomatic Research, 38*, 33-40.
- Barchard, K. A. (2003). Does emotional intelligence assist in the prediction of academic success? *Educational & Psychological Measurement, 63*, 840-858.
- Bar-On, R. (1997). *The BarOn Emotional Quotient Inventory (EQ-i): Technical Manual*. Toronto, Canada: Multi-Health Systems.
- Bastian, V. A., Burns N. R. i Nettelbeck, T. (2005). Emotional intelligence predicts life skills, but not as well as personality and cognitive abilities. *Personality and Individual Differences, 39*, 1135-1145.
- Boyatzis, R. E., Goleman, D. i Rhee, K. S. (2000). Clustering competence in emotional intelligence: Insights from the Emotional Competence Inventory. In R. Bar-On & J. Parker (Eds.), *The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school, and in the workplace* (pp. 343-362). San Francisco: Jossey-Bass.
- Brackett, M. A., Rivers, S. E., Shiffman, S., Lerner, N. i Salovey, P. (2006). Relating emotional abilities to social functioning: A comparison of self-report and performance measures of emotional intelligence. *Journal of Personality and Social Psychology, 91*, 780-795.
- Brackett, M. A. i Mayer, J. D. (2003). Convergent, discriminant, and incremental validity of competing measures of emotional intelligence. *Personality and Social Psychology Bulletin, 29*, 1147-1158.
- Brody, N. (2004). What cognitive intelligence is and what emotional intelligence is not? *Psychological Inquiry, 15*, 234-238.
- Cherniss, C. (2010). Emotional intelligence: Toward clarification of a concept. *Industrial and organizational psychology, 3*, 110-126.
- Ciarrochi, J., Caputi, P. i Mayer, J. D. (2003). The distinctiveness and utility of a measure of trait emotional awareness. *Personality and Individual Differences, 34*, 1477-1490.
- Davies, M., Stankov, L. i Roberts, R. D. (1998). Emotional intelligence: In search of an elusive

- construct. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(4), 989-1015.
- Fiori, M. i Antonakis, J. (2011). The ability model of emotional intelligence: Searching for valid measures. *Personality and Individual Differences*, 50, 329-334.
- Gardner, H. (1993). From conflict to clarification: A comment on Egan's narrative and learning: A voyage of implications. *Linguistics and Education*, 5(2), 181-185.
- Gignac, G. E., Palmer, B. R., Manocha, R. i Stough C. (2005). An examination of the factor structure of the schutte self-report emotional intelligence (SSREI) scale via confirmatory factor analysis. *Personality and Individual Differences*, 39, 1029-1042.
- Gohm, C. L., Corser, G. C. i Dalsky, D. J. (2005). Emotional intelligence under stress: Useful, unnecessary, or irrelevant? *Personality and Individual Differences*, 39, 1017-1028.
- Goleman, D. (2000). *Emocionalna inteligencija u poslu*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Hall, J. A., Andrzejewski, S. A. i Yopchick, J. E. (2009). Psychological correlates of interpersonal sensitivity: A meta-analysis. *Journal of Nonverbal Behavior*, 33, 149-180.
- Hajnci, Lj. i Takšić, V. (2007). Pozitivni efekti emocionalne inteligencije i vještina u školskom i organizacijskom okruženju. U Kolesarić, V. (Ur.), *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu – Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa Psihologija nasilja i zlostavljanja* (str. 205-215). Osijek: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Osijeku.
- Jensen, S., Cohn, K., Rilea, S., Hannon, R. i Howells, G. (2007). *Emotional intelligence: A literature review*. Unpublished monograph. University of the Pacific, Stockton, CA.
- Jenjić, D. (2002). *Emocionalna inteligencija (EI) u odnosu na dob, spol i aleksitimiju: Prilog validaciji konstrukata emocionalne inteligencije*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Kulenović, A., Balenović, T. i Buško, V. (2000). Test analize emocija: Jedan pokušaj objektivnog mjerenja sposobnosti emocionalne inteligencije. *Suvremena psihologija*, 1-2, 27-48.
- Mabe, P. A. i West, S. G. (1982). Validity of self-evaluation ability: A review and meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 67, 280-296.
- Matthews, G., Zeidner, M. i Roberts, R. D. (2007). Emotional intelligence: Consensus, controversies, and questions. In Matthews, G., Zeidner, M., Roberts, R. D. (Eds.), *The Science of emotional intelligence, knowns and unknowns* (pp. 3-46). New York: Oxford University Press, Inc.
- Matthews, G., Zeidner, M. i Roberts, D. R. (2002). *Emotional Intelligence: Science and Myth*. London: A Bradford Book.
- Mayer, J. D., Roberts, R. D. i Barsade, S. G. (2008). Human abilities: emotional intelligence. *Annual review of psychology*, 59, 507-536.

- Mayer, J. D., Salovey, P. i Caruso, D. R. (2008). Emotional intelligence: New ability or eclectic mix of traits? *American Psychologist*, *63*, 503-517.
- Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, D. R. i Sitarenios, G. (2003). Measuring emotional intelligence with the MSCEIT V2.0. *Emotion*, *3*(1), 97-105.
- Mayer, J. D. (2001). Emotion, Intelligence, and Emotional Intelligence. In Forgas, J.P. (Ur.), *Handbook of Affect and Social Cognition* (pp. 410-431). Mahwah, New York: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Mayer, J. D., Salovey, P. i Caruso, D. (2000a). Models of emotional intelligence. In R. Sternberg (Ed.), *Handbook of emotional intelligence* (pp. 396-420). New York: Cambridge University Press.
- Mayer, J. D., Caruso, D. i Salovey, P. (2000b). Selecting a Measure of Emotional intelligence. In R. Bar-On & D.A. Parker (Eds.), *The handbook of emotional intelligence* (pp. 320-342). San Francisco: Jossey-Bass.
- Palmer, B. R., Gignac, G., Manocha, R. i Stough, C. (2005). A psychometric evaluation of the Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test Version 2.0. *Intelligence*, *33*, 285-305.
- Paulhus, D. L., Lysy, D. C. i Yik, M. S. (1998). Self-report measures of intelligence: Are they useful as proxy IQ tests? *Journal of Personality*, *66*, 525-554.
- Petrides, K. V., Frederickson, N. i Furnham, A. (2004). The role of trait emotional intelligence in academic performance and deviant behavior at school. *Personality and Individual Differences*, *36*, 277-293.
- Petz, B. (2005). *Psihologijski rječnik*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Rhodes, D. L. i Newman, D. A. (2006). *Is emotional intelligence worthwhile?: Assessing incremental validity and adverse impact*. Texas: A&M University. <http://psychology.tamu.edu/posters/SIOP%202006%20poster.pdf>.
- Roberts, R. D., Schulze, R., O'Brien, K., MacCann, C., Reid, J. i Maul, A. (2006). Exploring the validity of the Mayer-Salovey-Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT) with established emotions measures. *Emotion*, *6*(4), 663-669.
- Salovey, P. i Mayer, J. D. (1990). Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, *9*(3), 185-211.
- Schutte, N.S., Malouff, J.M., Hall, L.E., Haggerty, D.J., Cooper, J.T., Golden, C.J. i Dornheim, L. (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, *25*, 167-177.
- Spence, G., Oades, L. G. i Caputi, P. (2004). Trait emotional intelligence and goal-self integration: important predictors of emotional well-being? *Personality and Individual Differences*, *37*, 449- 461.

- Sullivan, E. T., Clark, W. W. i Tiegs, E. W. (1957). *California Short Form Test of Mental Maturity*. Los Angeles: California Test Bureau.
- Takšić, V., Mohorić, T. i Munjas, R. (2006). Emocionalna inteligencija: teorija, operacionalizacija, primjena i povezanost s pozitivnom psihologijom. *Društvena istraživanja*, 4-5, 729-752.
- Takšić, V., Harambašić, D. i Velemir, B. (2004). Emotional Vocabulary Test as an attempt to measure the emotional intelligence ability – understanding emotion aspect. *The 28th International Congress of Psychology*, Beijing.
- Takšić, V., Arar, Lj. i Molander, B. (2004). Measuring one aspect of emotional intelligence: Accuracy of perception of affective content in art. *Studia Psychologica*, 46, 195-202.
- Takšić, V. (2004). Skala emocionalne regulacije i kontrole (ERIK): provjera faktorske strukture. [Emotional regulation and control scale: evaluation of the factor structure]. *Psihologijske teme*, 11, 43-54.
- Takšić, V., Sušan, Z. i Main, Lj. (2003). The role of emotional intelligence in successful leadership: An empirical evidence. *The VIIIth European Congress of Psychology*, Vienna.
- Tett, R. P., Fox, K. E. i Wang, A. (2005). Development and validation of a self-report measure of emotional intelligence as a multidimensional trait domain. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31, 859-888.
- Thorndike, R. L. i Stein, S. (1937). An evaluation of the attempts to measure social intelligence. *Psychological Bulletin*, 34(5), 275-285.
- Tsaousis, I., Taylor, G., Quilty, L., Georgiades, S., Stavrogiannopoulos, M. i Bagby, R. M. (2010). Validation of a Greek adaptation of the 20-item Toronto Alexithymia Scale. *Comprehensive Psychiatry*, 51, 443-448.
- Van Rooy, D. L. i Viswesvaran, C. (2004). Emotional intelligence: A meta-analytic investigation of predictive validity and nomological net. *Journal of Vocation Behaviour*, 65, 71-95.
- Warwick, J., Nettelbeck, T. i Ward, L. (2010). AEIM: A new measure and method of scoring abilities-based emotional intelligence. *Personality and Individual Differences*, 48, 66-71.
- Zeidner, M., Shani-Zaninovich, I., Matthews, G. i Roberts, R. D. (2005). Assessing emotional intelligence in gifted and non-gifted high school students: Outcomes depend on the measure. *Intelligence*, 33, 369-391.
- Zeidner, M., Matthews, G., & Roberts, R.D. (2004). Emotional Intelligence in the workplace: A Critical Review. *Applied Psychology: An International Review*, 53(3), 371-399.